

která zvýrazní nebo zvýznamní jiné dominanty, těžko patrné při zpěvu/poslechu (např. odhalí vnitřní rým). Také tyto závěry jsou inspirativní a uplatnitelné ve výuce jazyka a především literatury, neboť upevňují kompetenci analýzy uměleckého textu.

Nedílnou součástí setkání byly diskuse po každém příspěvku. V nich nejen referující, ale i většina diskutujících prokázali jak svoji odbornost v oblasti jazykové, tak znalosti v oblasti hudební a seminář proto byl nejen mnohostranně přínosný, ale i příjemný.

Z literární galerie: Karel Kryl

Vladimír Novotný

vlno@seznam.cz

Více než důstojné připomenutí dvojího loňského životního jubilea Karla Kryla (1944–1994) a jeho odezva potvrdily, že ve zkratce řečeno jde o tzv. živého klasika naší poválečné literatury, ačkoli od apogea jeho slávy a letitých již počátků zmíněné klasičnosti uplynulo více než půl století. Značného ohlasu se nikoli náhodou těšily také obě velké pražské krylovské výstavy: první s názvem *Festival Karla Kryla*, která se konala v Břevnovském klášteře v Praze, shodou okolností poblíž básníkovy a zpěvákova hrobu. V tamějším klášterním kostele sv. Markéty je ostatně každou první březnovou sobotu tradičně sloužena mše za Karla Kryla. Uznání si jistě zaslouží i následující výstava v pražském staroměstském Domě U Zlatého prstenu pod názvem *Ahoj občani!*, připravená Muzeem Prahy a Národním archivem, byť se nemusí se souhlasem setkat vstupní digitální postava, nepřesvědčivý Krylův hologram. Nechybějí však ani zajímavé podcasty.

Výstavy jsou výstavy, každý novější návrat k textům a písním Karla Kryla naráží na zásadní interpretační problém. O jeho životních patáliích, o odchodu do exilu po srpnu 1968, o jeho postojích a názorech, v menší míře také o jeho kritické reflexi vývoje v českých zemích (zčásti i na Slovensku) po listopadu 1989 existuje velké množství dostupné literatury a především několik knih-interview. Tyto knižní rozhovory jsou ale koncipovány převážně jako retrospektivní shrnutí svého druhu a o životní filozofii mladého Kryla a exulanta Kryla se dovídáme pouze v dodatečné zkratce. Byly sice vydány *Spisy Karla Kryla*, které zahrnují i jeho ojedinělé prozaické pokusy (na přímluvu přátel se autor svých prozatérských ambicí záhy vzdal), doposud však postrádáme náležitý bohemistický rozbor Krylova literárního díla a stále zůstává náležitě nezodpovězeno erbovní dilema, zda je Kryl tvůrcem písňových textů v rozmanité žánrové podobě, anebo je víc tím, kým si on sám vždy přál být: totiž básníkem.

Zároveň bychom si měli stále připomínat, že v kroměřížském rodáku Karlu Krylovi dřímaly a postupně se výrazně uplatňovaly také četné tvůrčí impulsy několikerého druhu. Mohl z něho vyrůst též osobitý keramik coby absolvent renomované umělecké školy v Bechyni. Později své výtvarné nadání aplikoval při téměř celoživotním

vyhotovování básnických bibliofilii, k nimž s gustem připojoval původní výtvarný doprovod. Již ve svých počátcích Kryl prokazoval rovněž nemalý herecký talent. V menších, nikoli velkoměstských divadlech, takřečených „malých scénách“ se zdarem vystupoval se svými prvními lyrickými, vyznavačskými poetickými písněmi a recitoval vlastní básně, představující subjektivně laděné skici na žánrovém rozmezí mezi songem a šansonem. Za ryzí hodnotu však můžeme považovat i jeho literární dílo. Jiří Suchý za své písně a texty obdržel Cenu Jaroslava Seiferta, Bob Dylan dokonce Nobelovu cenu za literaturu. Podobně jako oni je literárně „obojživelný“ i Karel Kryl.

V jeho případě rozhodně nejde o nezařaditelného umělce, kam ho přesto zařadit? Ve sféře „zpívané poezie“ jistěže po bok tzv. písničkářů, k nimž náleží například Jaroslav Hutka, Oldřich Janota nebo Vladimír Merta (a jiní). A v poezii? Karel Kryl je generačním vrstevníkem básnických osobností, jako jsou namátkou o něco starší Ivan Wernisch nebo též Ivan M. Jirous, jeho spolutvůrce z „Plastiků“ Vratislav Brabenec, evangeličtí literáti Svatopluk Karásek a Pavel Rejchrt nebo pisatel neolatiné poezie Eugen Brikcius, vesměs tvůrci za tzv. normalizace nepublikující nebo záhy vypuzení do exilu. V kontextu tuzemské oficiální poezie se za Krylova antisouputníka může označit kupříkladu Josef Peterka nebo zčásti i Jaroslav Čejka. Každý z těchto literárních tvůrců je však výrazně jiný, usilující o osobitý naturel – a podobně odlišný a na výjimečnosti si zakládající je i Karel Kryl. Všichni začínali v průběhu šedesátých let a jejich tvorba zpětně charakterizuje i tehdejší kulturní klima.

Můžeme konstatovat, že zejména v kontextu takzvané zpívané poezie byl Kryl o poznání víc než jeho generační spolutvůrci „spjat s dobou“. Neplatí to pochopitelně absolutně, v různých vývojových etapách se tato vlastnost autorových textů zjevně proměňuje. Třebaže se tuzemská literární kritika soustavněji Krylovou tvorbou nezabývala, nicméně postřehla, že až do srpnové okupace 1968 tíhl umělec k motivům a tématům spíše nadčasovějším, jakož i k básnivě, nikoli jen publicistické výpovědi. To se poté změnilo: před odchodem do exilu a v prvních exilových letech již v Krylových textech dominují aktuální politické reflexe, ačkoli vycházejí z existenciální atmosféry rozčarování a zklamání (mj. *Rakovina*, 1969; *Kniška Karla Kryla*, 1972). Připomeňme, že básník od počátku navazoval nejenom na domácí impulsy, ale i na celosvětovou folkovou vlnu, která v některých případech záměrně naplňovala dobový požadavek „masové poezie“.

Tato bytostná spjatost s aktuálním společenským děním v Československu se za Krylova působení v exilu zřetelně oslabuje. Básník se ve svých verších-písních snaží o prolnutí lyrického přístupu s litanickými obrazy, z časového odstupu je ale zřejmé, že jednoznačně inklinuje k žánru tzv. vážné a zejména milostné poezie, nejednou však v opačném směru také k básnictví „nevážnému“, jízlivě a jedovatě satirickému a mnohdy i nemálo hravému. Přitom samozřejmě nalézá oporu ve své přirozené hudební invenci a v tvůrčí prezentaci jednotlivých písní, které v té době opouštějí předsrpnovou a raně posrpnovou poetiku „protest-songů“. Svou touhu nebýt pouze

autorem písňových textů, ale stát se výrazným lyrickým poetou promítl Karel Kryl zejména do exilových básnických sbírek *Slovíčka* (1980) a později do ambiciózní knihy veršů *Zbraně pro Erató* (1987), v nichž se vyzpovídal ze svých životních a citových krizí a vyznal se rovněž z lásky k „prokletému básníkovi“ Arthuru Rimbaudovi.

S určitou nadsázkou poté můžeme mluvit o třetí etapě autorovy literární tvorby, která je od konce osmdesátých let minulého věku poznamenána výrazným příklonem k aktuálním tématům a motivům a nejcharakterističtším přívlastkem se pro ni stává časovost. Výjimky jsou výjimkami, například Krylova pozdní sugestivní báseň *Monology de facto* není písňovým textem., nýbrž poetickým vyznáním par excellence. Lze ovšem říci, že jeho závěrečné politicky temperované texty (zčásti i prozaické), v nichž autor po roce 1989 promlouval jako štiplavý kritik vládnutí nových „Timurů a jejich part“ a zapáleně zavrhoval rozdělení federativního Československa na dva samostatné státy, uveřejněné v posmrtně vydaných knižních souborech *Země lhostejnost* (2012) a *Rýmované komentáře* (2013), nejsou podle autorových vlastních slov nic víc než „častušky“, v nichž a jimiž spontánně navazoval na autobiografický „průseriál“ vypovídající o vystřízlivění z někdejší romantiky a citové křehkosti.

Zkušený literární historik Jiří Zizler ve *Slovníku českých spisovatelů od roku 1945* (I., s. 452) více než pregnantně vystihl, že dílo Karla Kryla „jako celek charakterizuje žádoucí neoddělitelnost tvorby a její veřejné prezentace, jakož i stále navozování mravního mementa, věrnosti svědomí a s tím spojeného nadmíru charismatického gesta nadosobního odevzdání ve vztahu k hektické morální zodpovědnosti, jež z něj učinila legendu“. Tato Krylova mimořádná tvůrčí a lidská výjimečnost stála posléze též u vzniku zmíněné krylovské legendy, tristně korunované umělcovým předčasným úmrtím v březnu 1994 v Mnichově. Tím spíše bychom za jeho básnickou a písňovou tvorbou neměli ve třetím tisíciletí ani na okamžik zavírat vrátka.